

*Шуляк Ю. Л.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ*

*Олійник О. С.,
кандидат юридичних наук,
викладач кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ*

НАСЛІДКИ НЕЗАКОННОГО ЗАВОЛОДІННЯ ГРУНТОВИМ ПОКРИВОМ (ПОВЕРХНЕВИМ ШАРОМ) ЗЕМЕЛЬ (СТ. 2391 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ): ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Анотація. Стаття присвячена питанням характеристики наслідків незаконного заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель (ст. 2391 Кримінального кодексу України). Визначено властивості й об'єм шкоди, яка може бути заподіяна чи заподіюється безпосередньому, додатковому обов'язковому та додатковому факультативному об'єктам розглядуваного злочину. Аналізуються питання юридичної природи деліктів створення загрози незаконного заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель.

Ключові слова: ґрунтовий покрив (поверхневий шар) земель, делікт небезпеки, наслідки злочину.

Постановка проблеми. У дослідженнях ознак об'єктивної сторони злочину наголошується: «Найважливіша соціальна сутність – його суспільна небезпечність – полягає в тому, що діяння посягає на суспільні відносини, охоронювані кримінальним законом, і викликає в них певні негативні зміни (шкоду, збиток), що і є наслідком злочину» [1, с. 123; 2, с. 195]. Останні, залежно від характеру й обсягу шкоди, завданої діянням об'єкту, можуть бути поділені на наслідки у вигляді реальної шкоди й наслідки у вигляді створення загрози (небезпеки) заподіяння шкоди [1, с. 123].

Безпосереднім об'єктом незаконного заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель (ст. 2391 Кримінального кодексу України (далі – КК України)) є суспільні відносини, що забезпечують екологічну рівновагу шляхом збереження та правомірного використання гумусного горизонту ґрунту. Відповідно, додатковим обов'язковим об'єктом є суспільні відносини з охорони життя та здоров'я людини, а також довкілля від загрози заподіяння шкоди. Як додатковий факультативний об'єкт ми визнаємо відносини власності.

Виклад основного матеріалу. Наведена поліоб'єктність злочину, згідно зі ст. 2391 КК України, знаходить своє відображення у відповідній множинності наслідків. Щодо такої взаємозалежності В.М. Кудрявцев зауважував, що суспільні відносини, на які посягає злочинець, пов'язані з іншими відносинами в тій самій чи суміжних сферах життя, постають із них, породжуючи, змінюючи, припиняючи їх чи, більше того, зазначаючи з їх боку взаємного впливу. Це справедливе твердження цілком пояснює, чому під час вчинення одного злочину завдається шкода декільком видам суміжних суспільних відносин [3, с. 134–135].

На жаль, у науковій літературі та на практиці існують різні підходи до визначення наслідків розглядуваного злочину. Відповідно, показником виступають описи наслідків незаконного заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель у коментарях до закону про кримінальну відповідальність. Тому наша стаття присвячена узагальненню вказаних підходів до розгляду порушеного питання.

Так, відповідно до конструкції ст. 2391 КК України, що має три частини, кримінальна відповідальність пов'язується, зокрема, зі створенням небезпеки для життя, здоров'я людей або довкілля (ч. 1), заподіянням матеріальної шкоди у великому розмірі (ч. 2), спричиненням загибелі людей, масовій загибелі об'єктів тваринного чи рослинного світу або іншим тяжким наслідкам (ч. 3). Отже, під час характеристики суспільно небезпечних наслідків злочину необхідно визначити властивості й об'єм шкоди, що може бути заподіяна чи заподіюється безпосередньому, додатковому обов'язковому та додатковому факультативному об'єктам.

Розглядаючи положення ч. 1 ст. 2391 КК України, треба зазначити, що порушення екологічної рівноваги в разі вчинення охарактеризованого вище суспільно небезпечного діяння має своїм наслідком руйнацію природного балансу у відповідній екосистемі й невідворотність такої руйнації є очевидною. Відсутність ґрунтового покриву спричиняє докорінну зміну в житті флори та фауни, започатковує процеси трансформації біоценозу, що мають найближчі (швидкоплинні) та віддалені результати, частина з яких може мати глобальний масштаб. Так, на сільськогосподарських угіддях, на яких відбулося зняття гумусного горизонту ґрунту, фактично назавжди втрачається можливість їх подальшого використання за цільовим призначенням, зводиться нанівець господарська цінність таких земель, виникають «мертві» зони. Далі знятий на місці зведення багатоквартирного будинку гумусний горизонт ґрунту може бути втрачений через порушення порядку складування та збереження на час виконання будівництва. У подальшому прибудинкова територія залишатиметься вкритою дрібними залишками будівельних матеріалів, піску, матиме як неестетичний, так і антисанітарний стан через систематичне здійснення в повітря пилу тощо. Спроба ж «облагородити» прибудинкову територію іншим чорноземом замість втраченого означатиме безповоротне «запозичення» гумусного горизонту ґрунту з іншої земельної ділянки, а баланс (рівновага) у природі так і не відновиться. Однак ці та інші наслідки посягання на основний

безпосередній об'єкт охорони самі по собі не тягнуть кримінальної відповідальності, реагування законодавця на сьогодні обмежується заходами адміністративного впливу (ст. ст. 533, 534 Кодексу України про адміністративні правопорушення). Проте, як справедливо зазначається в наукових дослідженнях проблем охорони довкілля, це не означає, що визначення треба ігнорувати. Основний наслідок суспільно небезпечного діяння дозволяє визначити характер додаткових наслідків, оскільки останні, як правило, є похідними від нього [4, с. 145].

Щодо наслідків, які характеризують заподіяння шкоди додатковому обов'язковому об'єкту й тому одержали в теорії кримінального права визначення «похідних», треба підкреслити, що їх статус не можна недооцінювати, адже саме вони визначають мету й завдання існування відповідної норми Кримінального кодексу України [5, с. 59]. Далі, звертаючись до особливостей законодавчого формулювання шкоди додатковому обов'язковому об'єкту, необхідно підкреслити, що ч. 1 ст. 2391 КК України передбачено злочин, який не заподіє реальної (матеріальної) шкоди суспільним відносинам, однак ставить їх у небезпеку заподіяння такої й відноситься до групи «деліктів небезпеки» [6, с. 6; 7, с. 20] чи «деліктів створення небезпеки» [1, с. 124; 8, с. 200].

Щодо юридичної природи деліктів створення загрози в теорії кримінального права існують різні точки зору. Одні науковці визнають створення небезпеки спричинення шкоди наслідком злочинного діяння, вважаючи, що воно не співпадає з останнім [9, с. 48; 3, с. 170–173]. Інша група дослідників із цього приводу висловлює думку, що створення небезпеки спричинення шкоди характеризує суспільно небезпечне діяння та є його властивістю [10, с. 40; 11, с. 40]. Є.В. Фесенко пропонує вирішувати порушене питання за двома варіантами: якщо, крім злочинного діяння, у законі безпосередньо передбачено небезпеку заподіяння шкоди тим чи іншим благам, ідеться про своєрідний наслідок цього діяння, якщо ж загроза спричинення шкоди цінностям, які утворюють об'єкт злочину, була потенційною, однак у законі її не зазначено, вона є властивістю діяння й не може бути віднесена до злочинних наслідків як ознаки об'єктивної сторони [12, с. 121–122].

З урахуванням загальноновизнаного в теорії кримінального права положення щодо неможливості існування безнаслідкових злочинів нам видається, що точка зору цього науковця може бути віднесена до так званої змішаної оцінки деліктів загрози. Згідно з вказаною науковою оцінкою створення небезпеки спричинення шкідливих наслідків є певним етапом у процесі становлення злочинного діяння. Залежно від конкретних обставин та особливостей злочинів в одних випадках можливість заподіяння суспільно небезпечного наслідку полягає винятково в самому діянні, в інших – у подальших змінах у стані об'єктивної дійсності, викликаних цим діянням, тобто загроза заподіяння шкоди може визнаватися суспільно небезпечним наслідком [13, с. 149–150]. Однак необхідно визнати, наголошують інші науковці, «безперечного рішення в цьому питанні не може бути загалом, адже відповідь залежить від особливостей прояву об'єктивної сторони конкретного складу злочину» [14, с. 148].

Дослідження злочину, передбаченого ч. 1 ст. 2391 КК України, і вирішення питання щодо юридичної природи закріпленого ним делікту проводиться з урахуванням положень ст. 533 та 534 Кодексу України про адміністративні правопорушення, що, як вже неодноразово зазначалося, встановлюють відповідальність за зняття та перенесення ґрунтового покриву, незаконне

ним заволодіння, за умови відсутності (не створення) небезпеки для життя, здоров'я людей або довкілля. Тим самим законодавець визнає, що кримінальна відповідальність у розглядуваному випадку пов'язується з настанням певних наслідків, і з ним у цьому питанні науковці солідарні одноставно. Із цього ж моменту, додамо, розглядуваний злочин є закінченим.

Визнаючи створення реальної небезпеки певним наслідком у розглядуваному злочині, треба додати, що створення небезпеки не означає відсутності в об'єкті посягання негативних змін. Прихильники такого погляду підкреслюють, що під час загрози порушується стан захищеності, безпеки суспільних відносин, поставлених під охорону закону про кримінальну відповідальність, порушуються безпечні умови їх функціонування [14, с. 107]. Із цим уточненням, на нашу думку, треба погодитися, адже під час руйнування стану захищеності соціальних цінностей (безпечних умов їх функціонування) виникає можливість впливу на останніх тих сил і тенденцій, які під час подальшого безперешкодного розвитку неодмінно призведуть до прямої шкоди. Щодо небезпеки, особливостей її прояву в разі незаконного заволодіння або ж порушення порядку зняття, перенесення, збереження, використання, гумусного горизонту ґрунту чи рекультивації земельної ділянки з порушенням законодавчих вимог, то необхідно враховувати також взаємозв'язок компонентів природної системи й те, що вони живі, народжуються, ростуть і вмирають. Тому система, сформована за їх участі (біоценоз), має такі само властивості, головна з яких – рівновага, а також складність. У зв'язку із цим цікавим і показовим є філософське твердження щодо необхідного підходу пізнання в такому разі: «Ступінь порушення стабільності розвитку можна оцінювати за величиною відхилення від симетрії в білатеральних (двохсторонніх) структурах. Оскільки розглядувані при цьому морфологічні показники генетично обумовлені, проте те, проявляться вони чи ні, залежить також від модулюючого впливу довкілля, такий підхід одержав назву морфологічного» [15, с. 61]. Що ж стосується питань кваліфікації, то реальна можливість створення такої небезпеки протиправною дією чи бездіяльністю має бути встановлена як факт об'єктивної дійсності, а відповідні негативні зміни в об'єкті в такому разі повинні бути розцінені як своєрідний наслідок [16, с. 199].

Треба також враховувати, що можливість настання наслідків є динамічним явищем, яке виникає з моменту завершення діяння (початкова межа) і закінчується з настанням реальних наслідків (гранична межа). У цих часових межах, на думку законодавця, є цілком імовірним (передбачуваним на теоретичному рівні) входження в розбалансовану протиправним діянням природну систему нових сил (як природних (здебільшого), так дій технічних систем), що стрімко переводять стан можливої загрози у фактичну шкоду.

До наслідків, що являють собою небезпеку для життя та здоров'я людей (створення небезпеки), судова практика відносить випадки, коли «вчинення протиправних дій могло призвести до загибелі хоча б однієї людини, масових захворювань людей, зараження хоча б однієї людини епідемічним або інфекційним захворюванням, зниження тривалості життя чи імунного захисту людей, відхилень у розвитку дітей тощо» [17]. Н.В. Нетеса, розглядаючи наведене положення постанови Пленуму Верховного Суду України, цілком слушно пропонує його дещо вдосконалити, додавши вказівку на можливість настання тілесних ушкоджень (за винятком легких, що не спричинили короточасного розладу здоров'я чи незначної стійкої втрати працездатності) [4, с. 153]. Можливість настання вказаних та

подібних наслідків вбачається в діях працівників КП «Ритуал» Бердянської міської ради, які, як зазначено в постанові Запорізького окружного адміністративного суду від 22 лютого 2012 р. в справі № 2а-0870/12269/11, без належного дозволу здійснили зняття ґрунту на земельній ділянці під міським цвинтарем № 2, площею 7,275 га. Очевидно, що, знімаючи гумусний горизонт ґрунту на місці колишніх поховань, винні особи могли тим самим істотно зменшити їх глибину й усунути природну ізоляцію від наземного оточуючого середовища, а якщо причиною смерті деяких осіб із числа похованих були інфекційні хвороби – спричинити поширення в атмосфері патогенних мікроорганізмів. Однак питання, чому судові органи, незважаючи на великий розмір площі пошкоджених земель і матеріальної шкоди (152 333,35 грн), обмежилися заходами адміністративного впливу, залишається без відповіді.

Аналізуючи обсяг можливої шкоди, яка відноситься до небезпеки для життя та здоров'я людей, треба навести позицію Н.В. Нетеси, згідно з якою вказана небезпека може стосуватися як сторонніх осіб (невизначеного кола), так і осіб, які вчинюють небезпечне діяння [4, с. 150]. На нашу думку, загроза заподіяння шкоди суб'єкту злочину не повинна братися до уваги, оскільки, незважаючи на визнання людини, її життя та здоров'я, честі й гідності, недоторканості й безпеки найвищою соціальною цінністю (ст. 3 Конституції України), відповідальність за власноручне заподіяння шкоди своїм правам законом про кримінальну відповідальність передбачена лише в тих виняткових випадках, коли такі дії особи є способом ухилення від виконання покладених на неї законом обов'язків (наприклад, ст. 335 КК України передбачено відповідальність за ухилення від призову на строкову військову службу, способом якого може бути нанесення самому собі тілесного ушкодження). Разом із тим ми погоджуємося з Н.В. Нетесою в тому, що небезпека загрожує невизначеному колу осіб, у тому числі винній особі. Якщо ж загроза існує лише для суб'єкта суспільно небезпечного діяння – розглядуваний злочин відсутній. Такий висновок цілком відповідає теоретичній концепції поняття потерпілого від злочину як учасника (суб'єкта) суспільних відносин, які в складі злочину є об'єктом злочинного посягання, та, як видається, логічно виключає одночасну наявність у нього ознак суб'єкта цього ж злочину.

У частині характеристики тієї складової наслідків, передбачених ч. 1 ст. 2391 КК України, які стосуються небезпеки для довкілля, треба керуватися положеннями ГОСТ 17.5.1.05-83 «Охрана природы. Рекультивация земель. Термины и определения», відповідно до яких, як вже було зазначено під час характеристики діяння, негативним змінами є, зокрема, порушення гідрологічного режиму місцевості та виникнення техногенного рельєфу [18]. Так, наприклад, видалення задержаного підгоризонту (Адерн), а отже, і рослин, які є активними споживачами дощової та ґрунтових вод, зумовлює накопичення вологи й заболочування місцевості, а на схилах – розмивання наступних за знятим горизонтом (А) горизонтів В, С, а також виникнення ярів.

Крім цього, з метою характеристики наслідку цього виду треба взяти до уваги положення Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля» від 10 грудня 2004 р. № 17 та віднести до нього небезпеку настання істотної шкоди довкіллю чи тяжких наслідків. Не маючи змоги застосувати відповідні положення цієї постанови до ст. 2391 КК України безпосередньо, зазначимо, що під час визначення «іс-

тотної шкоди» в злочинах проти довкілля до уваги беруться не тільки кількісні та вартісні критерії, а й інші обставини, що мають значення для справи. За висловом В. Матвійчука, істотними такі обставини вважатимуться, якщо «складатимуть суть чого-небудь», будуть «надто важливими, необхідними» [19, с. 222].

Розкриваючи зміст цього поняття стосовно конкретних складів злочинів (а саме передбачених ст. 246 та 248 КК України), Пленум Верховного Суду України застосовує набір однорідних показників: знищення певних видів рослин чи тварин у тій чи іншій місцевості; погіршення природного складу, якості, захисних, водоохоронних та інших властивостей відповідного біоценозу; виникнення труднощів у відтворенні втрачених природних об'єктів; зниження якості атмосферного повітря; зміну ландшафту місцевості, русла річки; ерозію ґрунту тощо (п. 11 постанови) [17]. У плані ознак досліджуваного злочину вважаємо, що істотна шкода довкіллю, яка пов'язана зі зняттям чи перенесенням гумусного горизонту ґрунту, повинна визначатися насамперед на підставі кількісних показників, зокрема площі, з якої знято цей горизонт, а також його об'єму. Так, повертаючись до матеріалів вищевказаної кримінальної справи, зазначимо, що суд, призначаючи покарання за ч. 1 ст. 2391 КК України, взяв до уваги товщину гумусного горизонту (приблизно 20–30 см) і площу, з якої його було знято (приблизно 90 м²) [20]. Також важливе значення має цільове призначення відповідної земельної ділянки та якість ґрунту, що слугує поверхневим шаром.

Загрозу настання наведених і подібних негативних змін у природному середовищі, а також загрозу настання тяжких наслідків треба, на наш погляд, визнавати небезпекою для довкілля. Щодо змісту поняття тяжких наслідків, то він більш докладно буде розглянутий під час характеристики обставин, які обтяжують відповідальність за вчинення злочину, передбаченого ст. 2391 КК України (ч. ч. 2 та 3).

Висновки. Таким чином, суспільно небезпечними наслідками злочину, передбаченого ст. 2391 КК України, є створення реальної небезпеки для життя, здоров'я людей чи довкілля. Під час загрози порушується стан захищеності, безпеки суспільних відносин, поставлених під охорону закону про кримінальну відповідальність, порушуються безпечні умови їх функціонування. Основним наслідком суспільно небезпечного діяння є порушення екологічної рівноваги, руйнація істотних зв'язків, що тривалий час формуються в біоценозі земельної ділянки, порушення гідрологічного режиму місцевості та виникнення техногенного рельєфу. Відсутність ґрунтового покриву спричиняє докорінну зміну в житті флори та фауни, започатковує процеси трансформації біоценозу, що мають найближчі (швидкоплинні) і віддалені результати, частина з яких може мати глобальний масштаб. Шкода додатковому обов'язковому об'єкту, що свідчать про вчинення злочину, є похідними. До них відносяться загроза загибелі хоча б однієї людини, масових захворювань людей, зараження хоча б однієї людини епідемічним або інфекційним захворюванням, зниження тривалості життя чи імунного захисту людей, відхилень у розвитку дітей, настання тілесних ушкоджень, за винятком легких, що не спричинили короточасного розладу здоров'я чи незначної стійкої втрати працездатності тощо. Наявність загрози настання відповідних наслідків вирішується на підставі сукупного врахування кількісних показників, зокрема площі, з якої знято цей горизонт, його об'єму, а також цільового призначення відповідної земельної ділянки, якості ґрунту, що слугує поверхневим шаром.

Література:

1. Кримінальне право України: Загальна частина: [підручник] / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін. ; за ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – 4-е вид., переробл. і доповн. – Х. : Право, 2010. – 456 с.
2. Українське кримінальне право. Загальна частина : [підручник] / за ред. В.О. Навроцького. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – 712 с.
3. Кудрявцев В.Н. Объективная сторона преступления / В.Н. Кудрявцев. – М. : Госюриздат, 1960. – 244 с.
4. Нетеса Н.В. Кримінальна відповідальність за порушення правил охорони або використання надр : [монографія] / Н.В. Нетеса. – Х. : Право, 2013. – 304 с.
5. Шевченко Є.В. Злочини з похідними наслідками : [монографія] / Є.В. Шевченко. – Х. : Вид. СПД ФО Вапнярчук Н.М., 2005. – 216 с.
6. Горелик И.И. Квалификация преступлений, опасных для жизни и здоровья / И.И. Горелик. – Минск : Высшейш. шк., 1973. – 318 с.
7. Горбатова М.А. Составы преступлений, ставящих в опасность жизнь или здоровье: понятие, система и уголовно-правовой анализ : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 / М.А. Горбатова ; Саратов. гос. акад. права. – Саратов, 2002. – 212 с.
8. Берзін П.С. Злочинні наслідки: поняття, основні різновиди, кримінально-правове значення : [монографія] / П.С. Берзін. – К. : Дакор, 2009. – 736 с.
9. Кригер Г.А. Преступные последствия и структура составов преступлений / Г.А. Кригер // Соц. законность. – 1980. – № 3. – С. 47–49.
10. Шаргородский М.Д. Некоторые вопросы причинной связи в теории права / М.Д. Шаргородский // Советское государство и право. – 1956. – № 7. – С. 38–51.
11. Фесенко Є.В. Злочини проти здоров'я населення та система заходів з його охорони : [монографія] / Є.В. Фесенко. – К. : Атіка, 2004. – 280 с.
12. Курс советского уголовного права : в 6 т. / ред. А.А. Пионтковский, П.С. Ромашкин, В.М. Чхиквадзе. – М. : Наука, 1970– . – Т. 2 : Преступление. – 1970. – 517 с.
13. Куц В.М. Кримінальна відповідальність за незаконне проведення дослідів над людиною : [монографія] / В.М. Куц, С.В. Гізімчук, В.О. Сторова. – Х. : Юрайт, 2012. – 304 с.
14. Панов Н.И. Уголовная ответственность за создание опасности / Н.И. Панов, В.П. Тихий // Проблемы законности : республик. межвед. науч. сб. / отв. ред. В.Я. Тацкий. – Х. : Нац. юрид. ун-т, 1997. – Вып. 32. – С. 104–111.
15. Шадрина Е.Г. Диагноз ставит природа / Е.Г. Шадрина, Я.Л. Вольперт // Экология и жизнь. – 2006. – № 2. – С. 60–63.
16. Українське кримінальне право. Загальна частина : [підручник] / за ред. В.О. Навроцького. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – 712 с.
17. Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 10 грудня 2004 р. № 17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0017700-04>.
18. ГОСТ 17.5.1.05-83 : Охрана природы. Рекультивация земель. Термины и определения : Постановление Государственного комитета СССР по стандартам от 13 декабря 1983 г. № 5854 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vsegest.com/Catalog/43/43745.shtml>.
19. Матвійчук В.К. Кримінально-правова охорона навколишнього природного середовища (кримінально-правове та кримінологічне дослідження) : [монографія] / В.К. Матвійчук. – К. : Азимут-Україна, 2005. – 464 с.
20. Справа № 212/7185/14-к від 2 липня 2014 р. / Жовтневий районний суд м. Кривий Ріг Дніпропетровської області // Єдиний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/39553200>.

Шуляк Ю. Л., Олейник О. С. Последствия незаконного завладения почвенным покровом (поверхностным слоем) земель (ст. 2391 Уголовного кодекса Украины): теоретический аспект

Аннотация. Статья посвящена вопросам характеристики последствий незаконного завладения почвенным покровом (поверхностным слоем) земель (ст. 2391 Уголовного кодекса Украины). Определены свойства и объем последствий, которые могут быть нанесены или наносятся непосредственному, дополнительному обязательному и дополнительному факультативному объектам рассматриваемого преступления. Затрагивается вопрос юридической природы деликтов создания угрозы незаконного завладения почвенным покровом (поверхностным слоем) земель.

Ключевые слова: почвенный покров (поверхностный слой) земель, деликт опасности, последствия преступления.

Shuljak Y., Oleynik O. Consequences of illegal acquisition of soil cover (surface layer) of land (art. 2391 of the Criminal Code): theoretical aspect

Summary. Article is devoted to the characteristics of the effects of misappropriation soil cover (surface layer) of land (art. 2391 of the Criminal Code of Ukraine). The properties of the scope and consequences of which can be applied, or applied directly, additional mandatory and optional additional objects of the crime. Raise issues of legal nature of torts threatening misappropriation soil cover (surface layer) of land.

Key words: soil cover (surface layer) of land, tort danger, consequences of crime.